

Högsta domstolen

Enhet 1, R 1

Inges endast via e-post: hogsta.domstolen.enhet1@dom.se

HÖGSTA DOMSTOLEN
R 1

INKOM: 2022-09-13
MÅLNR: B 4745-22
AKTBIL: 7

Göteborg den 12 september 2022

Mål nr B 4745-22

Anna Storåker m.fl. ./. Patrik Svensson m.fl.

I egenskap av ombud för klagandena får jag komplettera överklagandet av den 12 juli 2022 genom att utveckla skälen för prövningstillstånd samt inkomma med skriftlig bevisning i enlighet med följande.

1 BAKGRUND

- 1.1 Klagandenas son, respektive bror, 16-årige Alexander Storåker omkom den 12 maj 2020 vid en trafikolycka i samband med att en polispatrull med bil försökte stoppa den cross på vilken Alexander Storåker färdades på tillsammans med sin kamrat Adam Hedberg.
- 1.2 Tingsrätten meddelade den 4 november 2021 dom i målet där föraren av polisbilen, tilltalade Patrik Svensson, frikändes från tjänstefel och vållande till annans död. Klagandenas skadeståndsanspråk avslogs.
- 1.3 Hovrätten höll huvudförhandling i målet den 30–31 maj 2022 och meddelande dom den 14 juni 2022 enligt vilken tingsrättens dom fastställdes.
- 1.4 I början av juli 2022 kom det till klagandenas kännedom att en av hovrättens nämndemän, Heidemarie Kamperin, under perioden mars–maj 2022 delat material på Facebook rörande polisens verksamhet och därigenom uttalat stöd för den och att polisen inte ska backa m.m.

2 UTVECKLING AV SKÄLEN FÖR PRÖVNINGSTILLSTÅND – SYNNERLIGA SKÄL PÅ GRUND AV JÄV

2.1 Det material som Heidemarie Kamperin delat på Facebook är av sådan karaktär att det står klart att hon inte varit opartisk och oberoende i sin roll som domare i målet, alternativt att det rubbar förtroendet till hennes opartiskhet.

2.2 Heidemarie Kamperin har som framgår av utredningen i bilaga 1 bland annat delat ett inlägg på Facebook publicerat den 22 april 2022 i vilket det anges att polisen inte ska backa.¹

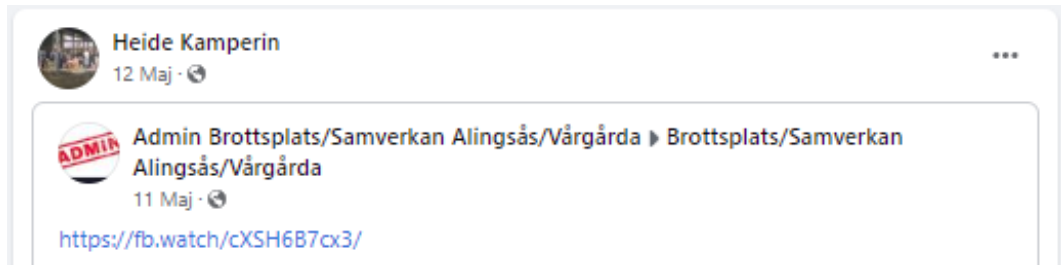

Vidare har Heidemarie Kamperin den 29 mars 2022 delat ett inlägg publicerat av en grupp på Facebook med namnet *Stöd svenska polisen*.

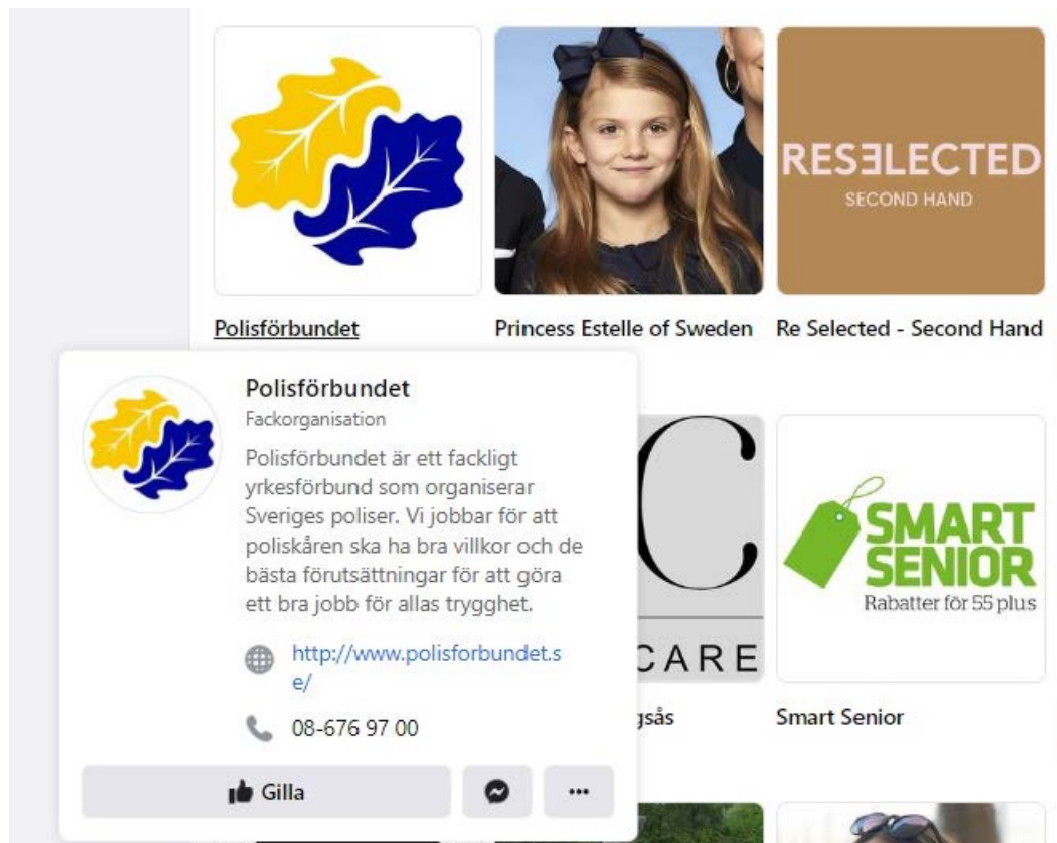

¹ Den intervju med två polismän som delas i inlägget återfinns här:
<https://play.acast.com/s/390bb1de-cf1e-505b-b0fc-54f1848c1ee7/626197ca8c8aea00129b0316>

Heidemarie Kamperin har den 12 maj 2022 delat ett inlägg från gruppen *Brottsplats/Samverkan Alingsås/Vårgårda* som i sin tur delat ett inlägg från Polismyndigheten.

Det ska nämnas att den tilltalade Patrik Svensson var verksam som polis i Alingsås vid tillfället för de åtalade gärningarna. Dessutom har Heidemarie Kamperin markerat på sin Facebook-sida att hon gillar Polisförbundet varvid det får förstås att hon – särskilt med beaktande av de inlägg som hon delat – är positivt inställd till polisen.

2.3 Bilaga 2 innehåller artiklar som nämndemannen länkat till samt artiklar med anknytning till hennes inlägg, se särskilt gulmarkerade textpartier.

- 2.4 Inläggen den 22 april och 29 mars 2022 samt gillamarkeringen av Polisförbundet är i skrivande stund fortfarande offentliga på nämndemannens Facebook-sida.² Såvitt det kan förstås har inlägget den 12 maj 2022 raderats.
- 2.5 Handlingarna i bilaga 1–2 åberopas till styrkande av att Heidemarie Kamperin visat tydliga sympatier för polisen, att polisen ska ha en stark rätt att ingripa mot medborgarna, samt att hennes agerande varit sådant att hon inte varit opartisk och oberoende i sin roll som domare i målet, alternativt att hennes agerande varit sådant att det för en objektiv iakttagare och för klaganden rubbat förtroendet för hennes opartiskhet och oberoende som domare.
- 2.6 Med anledning av den uppmärksamhet som Heidemarie Kamperins publiceringar på Facebook genererat i media har hovrättspresidenten Anders Hagsgård hållit ett samtal med henne. Se tjänsteanteckning, [bilaga 3](#) samt medierapportering i urval, [bilaga 4](#).
- 2.7 Mot bakgrund av ovanstående står det enligt klagandens uppfattning klart att Heidemarie Kamperins varit jävig i enlighet med stadgandet i 4 kap. 13 § RB p. 10 samt artikel 6 Europakonventionen och att det därmed föreligger ett grovt rättegångsfel. Enligt nämnda artikel ska var och en vid prövningen av hans eller hennes civila rättigheter vara berättigad till en förhandling inför en oavhängig och opartisk domstol. Med oberoende eller oavhängighet förstås att domaren inte får ha sådana bindningar, eller sådan nytta eller sådant obehag av en viss utgång i målet, att det påverkar domarens ställningstagande.
- 2.8 Som framgår av 4 kap. 13 § p. 10 RB räcker det inte att domaren faktiskt är opartisk och oberoende. Det får inte heller föreligga någon särskild omständighet som är ägnad att rubba förtroendet för hans eller hennes opartiskhet och oberoende. Detsamma gäller enligt Europadomstolens praxis, enligt vilken det krävs såväl att varje domare faktiskt ska döma opartiskt och vara oavhängig som att det för en objektiv iakttagare inte får finnas några legitima tvivel om domstolens opartiskhet och oberoende. Se vidare NJA 2010 s. 274, Svea hovrätts slutliga beslut meddelat den 13 mars 2020 i mål nr B 8556-19, Hovrätten för Västra Sveriges slutliga beslut meddelat den 30 maj 2016 i mål nr B 2366-16, samt Danelius, *Mänskliga rättigheter i europeisk praxis*, 2007, s. 182, och Sandgren, *Jäv mot domare, särskilt nämndemän av*, SvJT 2014 s. 446.

² <https://www.facebook.com/heide.kamperin>

- 2.9 I 51 kap. 27 § rättegångsbalken anges att om talan förs om jäv mot domare i tingsrätten och hovrätten anser att en domare varit jävig ska hovrätten undanröja tingsrättens dom i den del den överklagats. Av bestämmelsen i 55 kap. 15 § andra stycket rättegångsbalken följer att motsvarande gäller för Högsta domstolen i fråga om lägre rätts dom.
- 2.10 I 4 kap. 14 § andra stycket rättegångsbalken anges att en part som vill anföra jäv mot en domare måste göra det första gången han för talan i målet sedan denne fick kännedom om jävsomständigheten. Klagandena fick kännedom om jävsomständigheterna i början av juli 2022, det vill säga efter hovrättens dom. Detta är således första gången de för talan i målet sedan de fick kännedom om samma omständigheter varför jävsinvändningen därför gjorts i rätt tid.
- 2.11 För det fall HD vid sin prövning skulle finna att det saknas tillräckligt underlag för att konstatera att Heidemarie Kamperin på subjektiv grund har varit jävig i målet föreligger det, enligt klagandenas uppfattning, i vart fall sådana särskilda omständigheter som med ett objektivet betraktelsesätt är ägnade att rubba förtroendet för Heidemarie Kamperins opartiskhet.

3 UTVECKLING AV SKÄLEN FÖR PRÖVNINGSTILLSTÅND – PREJUDIKATDISPENS

Prejudikatfrågorna

- 3.1 Prejudikatfrågorna i målet är hur prövningen av om ett förföljande inletts ska utföras, samt gränsdragningen mellan stoppförsök och förföljande.
- 3.2 Högsta domstolen har, såvitt klagandena kunnat undersöka, hittills inte anvisat hur en prövning av frågan om huruvida ett förföljande inletts. Inte heller har domstolen prövat frågan om gränsdragningen mellan stoppförsök och förföljande av flyende fordon.
- 3.3 Det närmaste Högsta domstolen varit frågan är, såvitt klagandena kan bedöma, i rättsfallet NJA 2013 s. 336 där en polisman – som genom trängning prejade en motorcyklist utan att föregående rapportering till vakthavande befäl – befanns ha gjort sig skyldig till tjänstefel. Frågan om ett förföljande inletts eller vad som ska beaktas behandlas dock inte. Vidare gällde vid tidpunkten för Högsta domstolens prövning en tidigare version av föreskriften FAP 104-1 (RPSFS 2011:14). Författningstexten i nu gällande föreskrift (PMFS 2016:10) är delvis ändrad.

Hovrättens dom

- 3.4 Hovrätten lämnar i aktuellt mål ingen ingående förklaring till hur domstolen kommit till slutsatsen att den tilltalade endast vidtagit ett stoppförsök av crossen och därmed inte inlett ett förföljande av densamma. Hovrätten tycks inte heller följa något särskilt tillvägagångssätt vid sin bedömning och ägnar inget utrymme åt att kommentera de speciella omständigheterna vad gäller trafikmiljön – dvs att en väsentlig del av händelseförloppet utspelas på ett gångstråk med lekande barn och som dessutom används som idrottsplats.
- 3.5 Beträffande den första delen av händelseförloppet på Häradsvägen anger domstolen, som fäster vikt vid vittnet Gunnel Alnebratts uppgifter, att det är fråga om ett stoppförsök. Som det får förstås på grund av att vittnet lämnat uppgift om att patrullen inte avgav någon ljudsignal och att det var ett tydligt avstånd mellan fordonen. Hovrätten utelämnar helt att vittnena Susanne Fredriksson, Magnus Dahlsjö och Christian Björkman uppgivit att crossen jagades av polisen.
- 3.6 Klagandena gör gällande att ett förföljande i vart fall inletts när polisen kör in vid parkering vid Häradsvägen 5. Se bilder nedan ur den film som åklagaren förevisade vid huvudförhandlingen.

- 3.7 Det är svårt att förstå hovrättens resonemang om att stoppförsöket fortsatt efter denna punkt. Detta dels eftersom det inte är tillåtet att köra motorfordon på det gångstråk som tar vid efter parkeringen vilket den tilltalade i egenskap av polis självklart måste ha vetskap om, dels att crossen körde påtagligt fort enligt samtliga vittnesuppgifter, samt dels att fortsatt färd på gångstråket med bland annat lekande barn är förenat med utomordentligt stora risker för att tredje man skadas. Angivna omständigheter innebär

att det vid denna tidpunkt i händelseförloppet måste ha framstått som uppenbart för den tilltalade att föraren av crossen inte avsåg att stanna.

- 3.8 Hovrätten synes överhuvudtaget inte ha tagit i beaktande att det är fråga om en plats där körning med motorfordon inte är tillåten och där barn leker samt vad som ovan angivits om riskerna med att initiera såväl stoppförsök som förföljanden i sådan miljö, se bilder nedan. Detta får anses utgöra en allvarlig brist i domskälen. Inte minst med beaktande av att polisingripanden ska genomföras i proportion till ett antal andra (skydds-)intressen, bland annat intresset av att ingen enskild dör eller skadas, än statens intresse av att gripa och eventuellt lagföra en misstänkt förare. Här är utomstående tredje män, utgörandes av bland annat lekande barn, särskilt skyddsvärda.

- 3.9 Jfr. vidare vad chefsjustitieombudsmannen Claes Eklundh anför i JO 1990/91 s. 70 där JO riktade kraftig kritik mot polisens biljakter.

”Vid bedömningen av skaderiskerna måste man självfallet ta hänsyn till den aktuella trafikmiljön. Generellt kan t.ex. sägas ju riskerna för skador på utomstående är större i stadsmiljö än på landsväg och större under högtrafik än under lågtrafik. Andra omständigheter som måste beaktas är sådana som hänför sig till väg- och ljusförhållandena.”

- 3.10 Den omständigheten att ett civilt polisfordon som i aktuellt mål kör efter ett flyende fordon utan påslagen ljudsignal och med ett visst avstånd till det flyende fordonet, utesluter naturligtvis inte att åtgärden ska betecknas som ett förföljande (jfr. 8 och 10 §§ FAP 104-1).

Behovet av ett prejudikat

- 3.11 I en undersökning som undertecknad gjorde 2016³ av 371 fall av förföljanden som inrapporterades till Rikspolisstyrelsen och Polismyndigheten 2012–2015, eller som ledde till personskada under samma tidsperiod, kunde det konstateras att konkret laga befogenhetsgrund saknades i hälften av fallen där förföljande inletts. Polisens åtgärd att inleda förföljande, och alltså använda våld, var alltså inte försvarlig. Vidare visade resultatet att efterlevnaden av reglerna var än sämre i de fall av förföljanden som resulterade i personskada. För dessa bedömdes har laga befogenhet föreligga i endast 40 procent av fallen. I de fall försvarlighet saknades var den dominerande anledningen till att förföljande upptogs att föraren underlät att stanna på polisens tecken vilket även är fallet i aktuellt mål. Se vidare [bilaga 5](#).
- 3.12 I samma arbete vidtogs en parallell undersökning av olyckor som inträffade i samband med förföljanden under tidsperioden den 28 juni 1990⁴ och den sista december 2015. Denna visade att 53 personer omkom i samband med att polisen förföljde, prejade eller på annat sätt försökte få stopp på flyende fordon. Bland dem kunde konstateras att sex utomstående tredje män⁵ och fyra poliser förlorade livet. Vanligast var dock att flyende

³ Examensuppsats i straffrätt, Carl Österberg (tidigare Larsson), *Polisers befogenhet att förfölja fordon*, Stockholms universitet, 2016, handledare docent Annika Norée.

⁴ Datumet för chefsjustitieombudsmannen Claes Eklundhs avgörande JO 1990/91 s. 70 där JO riktade kraftig kritik mot polisens biljakter.

⁵ Benämningen för ”äka tredje man”, dvs. trafikant, fotgängare eller annan som i princip helt saknar möjlighet att efterkomma polisens order att avbryta fortsatt färd. Jfr närstående tredje man, passagerare i/på flyende förarens fordon mot vars person polisiär laga våldsbefogenhet saknas. Kan besitta möjlighet att indirekt påverka flyende förare att efterkomma polisens order om att avbryta färd.

förare eller dennes passagerare omkom. Undersökningen visade att i genomsnitt två personer årligen förlorar livet i samband med polisiära förföljanden. Detta är en förändring av kunskapsläget från tidigare studie som fastslog halva frekvensen.⁶ I det fall regelefterlevnad hade varit bättre skulle åtskilliga dödsfall och allvarliga personskador liksom stora samhällskostnader ha kunnat undvikas.

- 3.13 Det ska även nämnas att hittills i år har av allt att döma fem personer avlidit i samband med förföljanden eller stoppförsök enligt uppgifter i media.⁷
- 3.14 Undersökningsresultatet är problematiskt med tanke på den offentlighetsrättsliga legalitetsprincipen, Nollvisionen och de rättsvårdande och trygghetsskapande uppdrag som Polismyndigheten anförtrotts. Särskilt med beaktande av att JO redan 1990 konstaterade allvarliga brister i samband med polisens insatser för att stoppa fordon med våld.⁸
- 3.15 Utifrån undersökningsmaterialet framträder en bild av att det förefaller råda en ovilja inom Polismyndigheten att anpassa verksamheten men också föreskrifterna och de allmänna råden så att de bättre överensstämmer med gällande lagstiftning. Denna hållning är svårförenlig med uppfattningen om att myndigheten ska rätta sig efter JO:s uttalanden.
- 3.16 Polismyndigheten för tyvärr ingen statistik över hur vanligt det är att förföljanden inleds. Det får dock förutsättas att det varje dag genomförs ett stort antal förföljanden av svensk polis. En inte obetydlig andel av dessa kommer att bli föremål för bedömning i främst landets tingsrätter. Antalet mål där polismän som misstänkts för tjänstefel i samband med förföljanden är dock väldigt få, se s. 63–65 och 73, bilaga 5. Det vill säga att åklagare vid särskilda åklagarkammaren i många fall gör betydligt strängare bedömningar av när förföljanden är otillåtliga och därför bör grunda straffrättsligt ansvar för tjänstefel än vad domstolarnas gör.

⁶ Lundälv, Jörgen, *Vilda biljakter, viljor och skador: En nationell studie om medierapporterade polisrelaterade biljakter, Nollvisionen och skadeinnehåll i svenska medier*, Umeå universitet, 2016 [cit. Lundälv 2016:2].

⁷ <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/sormland/flera-allvarligt-skadade-efter-krasch-pa-e4-vid-tystberga>,
<https://sverigesradio.se/artikel/mc-forare-dog-efter-polisjakt-utreds-av-aklagare>, samt
<https://www.mitti.se/nyheter/mc-forare-kolliderade-med-polisbil-avled/repvhd!EAr3BLdbaYBFICfZSopRXQ/>

⁸ JO 1990/91 s. 70.

- 3.17 De aktörer som har att tillämpa regelverket, poliser, åklagare och domstolar, men även JO, tycks alltså ha olika uppfattningar hur gränsdragningarna för när ett förföljande är att anse som inlett och tillåtligt.
- 3.18 Sammanfattningsvis finns det mot bakgrund av ovanstående ett utomordentligt stort behov av vägledning från Högsta domstolen av hur bedömningen av om när ett förföljande ska anses ha inletts, samt gränsdragningen mellan stoppförsök och förföljande.

Målets lämplighet som underlag för ett prejudikat

- 3.19 Åtalet avser ett väl avgränsat händelseförlopp. Det finns bara en tilltalad. Skadestandsfrågorna är helt okomplicerade. Bevisningen är av begränsat omfång. Rättsfrågorna är tydligt utmejslade. Målet torde därför lämpa sig väl som underlag för ett prejudikat.

4 HANDLÄGGNING M.M.

- 4.1 Klagandena är av uppfattningen att Högsta domstolen bör överväga att inhämta yttrande över klagandenas jävsinvändning från åklagaren.
- 4.2 I händelse av att Högsta domstolen meddelar prövningstillstånd med prejudikatdispens som grund torde det krävas huvudförhandling för att målet rätt ska kunna bedömas. Klagandena är beredda att komma in med bevisuppgift när prövningstillstånd har meddelats. Uppspelning av förhör torde vara tillräckligt.
- 4.3 För det fall Högsta domstolen lämnar prövningstillstånd avser klagandena inkomma med ersättningsanspråk för ombudskostnader senare under målets handläggning.

Carl Österberg